

דיקמרון בלשון הקודש

השירה העברית באיטלקית" (הוצאת שוקן הרצ"ד), אבל מובטחני, שאילו נמצא בין הסופרים והמשוררים העברים שבאיטליה מי שהיה מעיז לתרגם את הפורנוגרפיה של בוקאטשו עברית, היו יושבי הגיטאות שברומא, בונציה ובפלורנציה מנוזים אותו ודי גם את הרגומו לשריפה, כמו שעשה הנוזיר הקנאי טאוונארוללה לדיקמרון גוסו.

ידעהי מה תשובה ישיבו לי: הרי ברוקאטשו סופר גדול היה, אחד משלשת אבירי הספרות האיטלקית של מאת השנים הארבע עשרה (דאנסה, סטראקה ובוקאטשו)! — ודאי שכך הוא ואין לכפור בערכו ולי מעט את גדולתו. הוא היה אמן המיספרות (נובילה) אם לא אביה ויוצרה, והעלה את טובה הספרות הזה לידי מדרגה משוכללת שאין כמותה. מסכים אני לדברי אחד הסופרים האיטלקים (מובאים בספרו של שר, "הולדות הספרות העולמית" (גרמנית), כי "בוקאטשו כינס בספר אחד את המידות הטובות ואת המידות הרעות של המין האי נושי. הוא מראה לנו רמאים ומרומים, קמצנים ושופים בוימה, יהודים, עובדי אלילים ונוצרים, גברות ואבירים, עולי-רגל וקדושים, גבורים וגולנים, צבועים ושופים, מלכים, פפאים וביחוד נזירים, נזירים לבי נים, שחרים, אפורים וכחולים, נזירים לאין קץ. רק מחברים נכרים מועטים ידעו את לב האדם ידיעה נאמנה כל כך והיארו את תכונותיו היאור נמרץ יותר. שום סופר לא נתחד לו במידה מרובה כל כך אותו כוח ההלצה, הכופה את בני האדם לצחוק על חולשותיהם". ואולם יחד עם זה הדין עם הסופר הרמן הכה, ש"יותר משליש הדיקמרון הוא בעל איכות מגונה". בוקאטשו לא המציא את מאת הסיפורים שבספרו מדי צתו; רובם הגדול "באים מארץ הקדם, מיון, מפראנסיה, מהישפניה ומגרמניה. רבים הם צתיקי ימים ורבים נולדו רק תמול שלשום. ואולם מפליאה היא העובדה, שאדם אחד אגר בזכרונו את כל הדברים הקטנים והמי רובים הללו, ערכם בסדר וצירף אותם לשימות מפליאה". אפס יותר מכך מתמדה, לדעתה, העובדה, שאדם בעל שארירות יכול היה לערבב מין בשאינו מינו, לצרף יחד סיפורים המנוגדים זה לזה בטיבם וערכם האנושי, לזנוג דברים העומדים ברומו של צולם עם שיקוצי נאפופים וניבול מה מן השפל ביותר. אתה תורה ומשתומם: היאך יכלו לדור בנושאו של אדם אחד הסתרה והי טובאה, הנשגב והמתועב כאחד? לדוגמה: מה מקום לסיפור הנפלא על היהודי מלכ"י צדק, שסח למלך צלח-עדין את המשל המי פורסם על שלש הטבעות, אותו המשל, שהי נח לאחר זמן ביסוד המחזה "נתן החכם" של לסינג, בין סיפורי הזימה של כמריץ ונזירים ודומיהם? אכן חידה שאין להולמה היא רוחו של אדם זה, שקלות-ראש וכובד ראש היו משמשים בה בערבוביה, ולא עוזי אלא שדומה, כי קלות-הראש והמשובה הפורנוגרפית היתה הביבה ואהומה עליו ביותר. כשאני לעצמי איני תמה כל עינה, שבאחרית ימיו נעשה בוקאטשו בעל-תשובה, לבש איצטלה של נזיר והיה מגנה את דיקמרון כמעשה-נעורים פוחז וריק ובמשה גדול מצדו. אמנם כדרך בעל-התשובה הוא הפריו על המיזה וראה את יצירתו כולה בחסאת נעורים, אבל נקל להפיק שהדברים הפגומים והמאוסים שבה הם הם שגרמו לו לפסול את מפעלו הספרותי כולו עם כל הטוב והנאה שבו. הרי כך שנינו: במקום שבעל-תשובה עומדים, צדיקים גבורים אינם עומדים.

קיצורם של דברים: אותם הסיפורים של פריצות וניבול-פה שב"דיקמרון", שאפילו הרמן הכה-סניגורו של בוקאטשו מעיד עליהם ש"בעלי איכות מגונה הם", אין להם מקום בספרות התרגומית שלנו, ואפי שמעתי חק אותם עם כל הניבול והפיצור שבהם, מטמא ומחלל את לשון-הקודש שלנו, המשי משת מהר סיני ואילך בית-קיבול לענינים של רוממות, של תרבות רוחנית צילאית, של מוסר וצניעות, ולא לסומאת שסתים, הרימו מחלל ומטמא אותה.

הערת המערכת: נתנו את הרשימה הזאת בשל שני טעמים: בשל חשיבות הנוי שא ובשל כבוד הכותב. ולעצם הענין: "דיקמרון" הוא ספר הבשורה של הנסנס. ברוי אחד (במאה הי"ד) ובעיר אחת (פיאורנצא) חיו דנטא, אביר משוררי איטליה ובוקטשני אה, אביר מספריה. הקומדיה האלהית" מפי מלת את ימי הבינים, כשם שהומרוס מסמל אח הצולם הקלאסי ו"פאוסט", "המלט" ו"דון קישוט" את התרבות המערבית. דנטא שי על האחה, בוקטשיאו — על העתיד, ומה שנוגע לניבול פה שב"דיקמרון", הרי שעל מי זה יכול להשפיע? הן תיים אנו, ביה במאה העשרים... ומה לנו גדול מהתניך והנה בספר הספרים מרובים ביטויים, שאין לאמר אותם בקול בחצרת גבירות. ועובדה זו לא גרעה מקדושתו של ספר הספרים.

כשאני לעצמי איני משבח ואיני מחזיק טובה לשני האנשים הטובים, עמנואל אגרי סוואנדר ומנחם הרטום, שהכניסו את הכיעור של יפת, את דיקמרון של דושוני בוקאטשו (לא בוקאטשו!) באהלי שמי). הריני משער, ששני האנשים הטובים הללו, היר דעים איטלקית, לא ידעו שכו בכנסם, לא יכלו להירגע ולישון בלילות: היר? חמדה גנוה אצורה בספרות האיטלקית ו"דיקמרון" שמה, שכל מחבבי אניקדוטות מפול פלות וניבול-פה וסיפורי-נאפופים מן המין הממולח ביותר מתענגים עליה תענוג גדול, ואנו מחשים ומתמהמהים להעתיקה ללשון הקודש שלנו? וכי אפשר לה לספרותנו להתקיים בלי אותם הסיפורים על נזירים ונזירות וכמרים ודפיזימה ושאר המעשיות הממוחיות על מרדפי-עגבים, נשים פרוצות ובגודות ובעלים מרומים? ודאי לא. כל הגויים אספו את זמרגנית הזאת של הספרות האיטלקית לספרויותיהם והירגמוה ללשונותיהם, ומן הדין הוא, שגם אנחנו בית-ישראל, נהיה ככל הגויים!

ובכן עמדו שני האנשים הנלככים הללו, המקנאים את קנאת ספרותנו ודואגים שלא יהא חסר בה כלום משל "יפיפותם" של הגויים ככיכול והעתיקו את דיקמרון על "קרבו ועל פרשו" עם כל הני "מילי מעלי יותא" שבו, הלבישוהו מתלצות של לשון הקודש עם ויו הנוהפך ועם כל המליצות ודרכי-הסיגנון הנאות שבה. אלא שעל כגון זה עלינו לומר למתרגמים: "שקילא טיבוה" כמ ושדיא אחיורי" (נטולה טובתכם ומוטלת על הקוצים) — מוטב היה, אילו כבשתם את יצרכם ולא הכנסתם למהוננו את הנוהמה הפלורנטינית הזאת של מאתי-השנים הארבע עשרה לכל פרטיה ודיקדוקיה, יכולה היתה הספרות התרגומית שלנו להתקיים בלעדית, כשם שהתקיימה עד עכשיו, ומסופקני, אם היה נמצא בקרבנו איש משכיל, גבון-דבר ויפה-טעם, שהיה מקיש על דלתוהיהם של שני המתורגמנים שלנו ומזרום: "הלא יר דעים אתם את הלשון האיטלקית, קומו ותרגמו עברית את דיקמרון! למה אהם מונעים את הטוב מקהלי-הקוראים העבריים?" יש דברים, והם מרובים לאין קץ, שמצוה ותובה היא לתרגמם עברית ושחסרונם מור גש ביותר בספרותנו התרגומית, וכנגדם יש דברים של ניול, ודיקמרון בשלמותו בראי שם, שאסור להעתיקם לעברית, משום שיש בהם כדי לנבל אותה ולטמאה. טגופת של נבול-פה, שיחות גסות של הדיזיות ירודים ואניקדוטות מזוהמות אין להן מקום בלשון העברית. תהייה נחלה, ללשונות הגויים, ואין לעברית מטבע ברייה ומעצם סגולתה ותכונתה חלק בהן. הוד-מלכות קדומים חופי עליה, ומקורה מאומה הרוח הנצחית, שנתה על גביאים, חווי-עולם, מורי ההורח ויוצרי התרבות שלנו, שנעשחה קנין האר נרשות, ולפיכך מי שאין לו יראת-הרוממה וחרדת-הכבוד מפניה, מעולל אותה ברפש ומשתמש במליה וניכיה הקדושים והטהורים, שנכתבו בהם מזמורי הההלים, תויונות הזי ביאים ושאר היצירות של הגניוס העברי, כדי לספר בהם תעלולי כמרים ונזירים וד נאים אחרים כמורתם, שנפש מן דורנו תקוץ לקראם, הריהו מהלל את הקודש, אין הלי שון העברית שלנו יכולה להנווג עם הזוי המה הנאת. היא כולה צניעות וסחרה במידה שאין למעלה ממנה. לא הנצאו בספרות המקראית שום דיבור גס, שיש בו כדי לפי גוב את תוש היאות והנימוס. ויפה אמר התלמוד: "לעולם יספר אדם בלשון נקייה", "לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו שהרי עיקם הכתוב שמונה אותיות ולא הור ציא דבר מגונה מפיו, שנאמר, מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהור רה" (פסחים, ג', א'). ולפיכך מי שהלשון העברית על סהרחה, צדינותה, חרבותה המוסרית ורוחה יקרה לו, אי אפשר לו שלא להתמרמר על הפורנוגרפיה הזאת של ששה "מחזורים" ושאר דברי-הניבול הגסים של דיקמרון, שראו המתרגמים צורך לעצמם להעתיקם ללשון הקודש, ועם זה כדאי לציין, שבעיר מושבו של בוקאטשו, פלורנציה, היה ניבול מה זה עם האניקדוטות המפולפלות שבדיקמרון מן הדברים השגור רים בפי הבריות, כפי שמעידים סוסרי ההיסטוריה, והקהל, בין ההדיזיות ובין המשך כולם, שבאותו הזמן היה נהנה מהם. ואולם כאיטליה ישבו אז גם יהודים, והם הושפעו לא מעט מן הספרות האיטלקית המשובה, כפי שאנו רואים מתוך האנהולוגיה "מבחר

(1) דקמרון, ספר עשרת הימים, מאת דושוני בוקאטשו, תרגום עמנואל אולסוונגר ומנחם הרטום, הוצאת יבנה תש"ח.

** עיין שטיינברג, משפט האורים ערך מספרת.